

INSPRAAKTRAJECT DUAAL LEREN EINDRAPPORT

Ingrid Heps
Mei 2019

vlaamse
scholieren
koepel

passie
voor
leren

Timing inspraaktraject: september 2018 – mei 2019

Uitgevoerd door onderwijskundige Ingrid Heps van ELDucation.

In opdracht van de Vlaamse Scholierenkoepel.

Aangestuurd door een stuurgroep met Laura Van Sikkelerus, Jason Miller, Mathiss De Wilde, Maikel Vaneylen, Claudia Tiefel, Neel Brokken, Tijs Saron, Ann Deceulaer, Flor Van der Eycken en Jesse Verleije.

Inhoudstafel

Inhoudstafel	3
Opzet en werkwijze	4
Conclusie	5
Algemene beschouwing.....	5
Synthese van de resultaten.....	6
Resultaten	7
Instroom naar duaal leren.....	7
Perceptie over stelsels van leren en werken en meer specifiek Duaal Leren	7
Motivatie voor Duaal Leren en deeltijds onderwijs	8
De rol van de leervergoeding.....	8
Niet-bindend advies van de klassenraad over arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid.....	9
De aanloopfase (voorheen brugproject) en naadloos aansluitende flexibele trajecten (NAFT, voorheen persoonlijke ontwikkelingstrajecten)	10
Op de leerwerkplek	11
Een werkplek vinden	11
Vakantieregeling.....	13
Begeleiding door de mentor (werkplek).....	15
Op school.....	16
Aanbod in de 2 ^{de} graad	16
Begeleiding vanuit de school.....	18
Afstemming van de begeleiding door de school en werkplek.....	19
Afstemming van de trajecten	19
Participatie in het schoolleven en op de werkplek.....	20
Betrokkenheid op school.....	20
Inspraak op school.....	20
Betrokkenheid en inspraak op de werkplek.....	21
Bijlagen	22
Richtingen, opleidingen, doelgroepen	22
Scholen	22

Opzet en werkwijze

Dit inspraaktraject is opgezet om de stem van leerlingen mee te nemen bij de brede implementatie van duaal leren op 1 september 2019. De Vlaamse Scholierenkoepel (VSK) vindt het belangrijk dat duaal leren als volwaardige leerweg gerealiseerd wordt, als een inclusief systeem dat werkt voor alle leerlingen die er baat bij kunnen hebben. In de gesprekken met leerlingen bekijken we in welke mate dit nieuwe systeem passend is voor iedereen die in aanmerking komt, en welke eventuele uitdagingen of knelpunten daarbij nog overwonnen moeten worden.

Een stuurgroep van scholieren, samengesteld uit VSK-leden aangevuld met scholieren uit het deeltijds onderwijs, samen met enkele VSK-medewerkers, gaven richting aan het proces en de uitvoering van het inspraaktraject.

Dit inspraaktraject is een kwalitatieve verzameling van gegevens, omtrent verschillende deelaspecten van duaal leren en de context ervan. De gegevens werden verzameld via een semi-open interview dat in groepjes werd afgenomen. Een set basisvragen over vooropgestelde thema's werd aangevuld met verdere gesprekken. De vragen werden per afname toegespitst op de kenmerken van de bevroegde leerlingengroep, en verfijnd op basis van eerder verworven gegevens, om maximale informatie te halen uit de gesprekken.

De gesprekken vonden voornamelijk plaats in kleine groepen (4 tot 8 leerlingen), maar ook enkele gesprekken met kleinere groepen en grotere groepen (maximum 16 leerlingen) vonden plaats.

In totaal werd met 116 jongeren gesproken.

Jongeren uit verschillende opleidingen werden bevroegd: leerlingen in voltijdse niet-duale, deeltijdse en duale beroepsopleidingen; leerlingen in een niet-duale en duale TSO Se-n-se-opleiding; jongeren in de leertijd; jongeren in voortrajecten, brugtrajecten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten.

Een spreiding over sectoren, onderwijsnetten, gender, provincies, afkomst en thuissituaties werd daarbij nagestreefd.

Een overzicht van de opleidingen en scholen is te vinden in bijlage.

Conclusie

Algemene beschouwing

Het niet-duale onderwijs en het duale onderwijs zullen voldoende bruggen naar elkaar moeten slaan om leerlingen een succesvolle overstap tussen beide systemen te laten maken.

Op dit moment komen heel wat jongeren in huidige systemen die leren en werken combineren in het deeltijds beroepsonderwijs en leertijd terecht na een schoolloopbaan die moeilijk verloopt, of na een moeilijk traject door persoonlijke factoren of omstandigheden in hun omgeving, vaak zelfs door een combinatie van deze factoren. We zien dat jongeren op dat moment meestal een negatieve (leer)spiraal doorlopen hebben, die in het deeltijds onderwijs of via welzijnswerk hersteld wordt en omgezet in een positieve leerspiraal richting vertrouwen, groei, veerkracht en indien mogelijk succes op de werkplek en in de schoolse loopbaan. Jongeren komen terecht in ervaren centra voor deeltijds onderwijs en leren en werken en Syntra, soms gecombineerd met begeleiding door aanbieders van voortrajecten, brugtrajecten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten.

Het systeem van Duaal Leren zal voor jongeren die op deze manier in deeltijds onderwijs terecht kwamen evenzeer een hele uitdaging vormen. Er is daarin weinig marge voor het herstellen en op gang brengen van de positieve (leer)spiraal en het tot stand brengen van een gedegen zelfkennis, motivatie en een persoonlijk ontwikkelingsplan. Om deze groep leerlingen succesvol een plek te geven in het duaal onderwijs, moeten we voorkomen dat zij in dat dal onderaan die negatieve leerspiraal terecht komen. Zonder de juiste begeleiding krijgen zij hun onderwijsloopbaan niet zelf terug op de sporen. Duaal Leren biedt die omkadering en mogelijkheden voor deze jongeren niet.

Daarom pleiten we allereerst voor een sterke, proactieve studiekeuzebegeleiding. Om Duaal Leren een antwoord te laten bieden op de maatschappelijke uitdagingen van ongekwalificeerde uitstroom en jeugdwerkloosheid, moet het bovenal een positieve en toegankelijke studiekeuze worden. Jongeren die goed leren in een systeem van leren en werken worden daar best naar georiënteerd, vooraleer zij het watervalstelsel doorlopen met de negatieve gevolgen van dien. We zien hierin een grote rol en verantwoordelijkheid voor de klassenraad en centra voor leerlingbegeleiding weggelegd.

Verder is het ook belangrijk de verzuchtingen van leerlingen die een negatieve studiekeuze maakten te beluisteren. Aanpassingen aan het niet-duale onderwijsstelsel kunnen voor heel wat leerlingen een cruciale motivationele impact hebben. Leerlingen vragen resoluut om een meer leerlinggerichte, luisterende houding, en om schoolregels die beter afgestemd zijn op een wederzijdse respectvolle omgangsvorm en op de maatschappelijke realiteit. Het sterker werken op maat van de beginsituatie van de jongere (in plaats van de sterke nadruk op het ritme van de leerinhoud), is essentieel voor jongeren in moeilijke situaties, en elke andere leerling heeft daar ook baat bij. Kortom, ook het niet-duale onderwijs moet veranderen om te voorkomen dat grote groepen tieners in een negatieve spiraal terecht komen. De expertise die in het huidige deeltijds onderwijs en welzijnswerk daarrond opgebouwd is, is hier een rijke bron van expertise en inspiratie.

De sterk gewaardeerde kwaliteiten van het huidige deeltijds beroepsonderwijs moeten zeker behouden blijven in de omschakeling naar Duaal Leren. Versterk die elementen en competenties in het niet-duale onderwijs. Enkel zo kunnen we de demotivatie en vervreemding van school bij jongeren écht verminderen.

Synthese van de resultaten

Instroom naar duaal leren

Leerlingen krijgen over het algemeen weinig informatie over duaal leren en hebben daardoor heel wat misvattingen. Hoewel duaal leren enkele kenmerken bezit die jongeren waarderen voor een positieve studiekeuze, komt men vandaag vaak via een negatieve studiekeuze in het deeltijds onderwijs terecht. De leervergoeding speelt een grote rol bij de motivatie en instroom naar duaal leren. Leerlingen vinden het – mits enkele kanttekeningen - goed dat leerkrachten hun arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid inschatten, en willen hier vooral zelf transparant in betrokken worden.

Bij het vormgeven van NAFT en de aanloopfase pleiten leerlingen voor het behouden van de vele sterke elementen van die huidige trajecten.

Op de leerwerkplek

Leerlingen en scholen leveren heel wat inspanningen om een geschikte leerwerkplek te vinden binnen de vooropgestelde termijn. Een versoepeling van die termijnen is wenselijk.

De concretisering van vakantieregeling komt kort bij de voorkeur van leerlingen naar voldoende vakantietijd, met een flexibele invulling van de periodes. Bijkomend wordt de mogelijkheid tot vakantiewerk bij de duale werkgever zeer uitdrukkelijk gevraagd door alle leerlingen.

De niet-schoolse aanpak van begeleiding op de werkvloer door de mentor wordt sterk geapprecieerd. Leerlingen verwachten vooral een goede band, verantwoordelijkheid krijgen en een aantal pedagogische basisvaardigheden bij de mentor. Jongeren zijn blij met de rol van de mentor in de evaluatie, door stemrecht op de klassenraad.

Op school

Leerlingen hebben een dubbel gevoel bij het inrichten van Duaal Leren in de 2de graad. Enerzijds vinden ze dat de mogelijkheid moet bestaan, en zijn ze vaak zelf voor de 3de graad ingestroomd in deeltijds onderwijs. Anderzijds zien ze de nood aan meer levenservaring en een stevige basis om voldoende te kunnen meedraaien op een leerwerkplek.

Ze verwachten een goede begeleiding door de school, zowel op de school als op de leerwerkplek. Ze halen op dat vlak heel wat sterke praktijken aan in het huidige deeltijds onderwijs.

Verschillen in aanpak en invalshoek vanuit de school en de leerwerkplek wordt als een mooie aanvulling op elkaar gezien, maar mogelijke tegenstrijdige informatie moet met ondersteuning besproken worden.

Tenslotte vragen leerlingen om meer afstemming tussen hun leertraject op school en het leertraject op de werkplek, en om meer differentiatie in de trajecten naar inhoud en tempo.

Participatie

Leerlingen in duale trajecten geven aan zich goed op school te voelen en deel uit te maken van de klasgroep, wanneer zij in duaal leren zitten. De globale schoolorganisatie in voltijdse scholen houdt echter weinig rekening met de eigenheid van duale klasgroepen.

Leerlingen in duale trajecten beleven een gelijkaardige mate van inspraak in vergelijking met niet-duale leerlingen. Ze zijn echter lang niet altijd tevreden over die mate van inspraak. Leerlingen ervaren opvallend meer inspraak en betrokkenheid in CLW's, CDO's en Syntra's.

Op de leerwerkplek ervaren leerlingen in de regel een positieve betrokkenheid en participatiemogelijkheden die vergelijkbaar zijn met andere werknemers.

In wat volgt, kan je deze bevindingen meer in detail doornemen.

Instroom naar duaal leren

Perceptie over stelsels van leren en werken en meer specifiek Duaal Leren

Leerlingen in scholen die nog geen duaal aanbod hebben of overwegen, hebben over het algemeen weinig tot geen informatie over duaal leren.

“Dat we er meer uitleg over krijgen. Ik ben er niet aan begonnen omdat ik geen uitleg erover heb gekregen.”

Leerlingen die in hun (school)omgeving wel in contact komen met duaal leren hebben een beperkt beeld over de kenmerken ervan.

Zij weten dat ze enkele dagen op school en enkele dagen op de werkplek doorbrengen in een duaal systeem, en dat daar in de meeste gevallen een leervergoeding tegenover staat. Over de omvang van de leervergoeding heersen soms misvattingen.

Het leren op de werkplek wordt naast het opdoen van meer praktijkervaring, ook gezien als *“proeven van het echte leven”*, écht werk doen en verantwoordelijkheid krijgen. Een deel van de leerlingen heeft hierdoor meer vertrouwen in het vinden van een werkplek na afstuderen, voornamelijk bij de duale werkgever.

Een aantal leerlingen in het deeltijds onderwijs kijkt naar Duaal Leren als een systeem waar de lat hoger ligt dan in het deeltijdse beroepsonderwijs, waar ze meer uitgedaagd worden, en appreciëren die hoge verwachtingen.

Heel wat andere leerlingen in deeltijds onderwijs, vinden het een onterecht uitgangspunt dat er in het huidige DBSO geen ‘leren op de werkplek’ plaatsvindt.

Andere scholieren in het deeltijds onderwijs maken zich dan weer zorgen over de waarde van het diploma en de opleiding die ze met een duale opleiding zullen halen.

“Het zal minder theorie bevatten, en geen examenproef voor jury. Het niveau zal lager liggen!”
“Het is een ander diploma!”

Deze leerlingen zijn dan ook bang daardoor minder snel of minder goed werk te kunnen vinden, of minder kansen in hoger (beroeps)onderwijs te hebben.

“Er moet meer theorie in duaal leren, zodat je een betere basis hebt voor later.”

Leerlingen zijn ook bekommerd om de duur van het duale traject, vooraleer dat te verzilveren in een diploma. Momenteel zien we inderdaad vooral lineaire trajecten in de proeftuinen, die een inhaalbeweging van schoolse vertraging op basis van relevante voorkennis en reeds verworven competenties in de weg staan. Leerlingen hebben baat bij flexibele trajecten en leerwegen in Duaal Leren, zoals in het deeltijds onderwijs. .

We zien ook een groot belang van heldere, eenduidige en eenvoudige informatie voor leerlingen over duaal leren. Deze informatie moet beschikbaar zijn, gekend zijn en gebruikt worden door alle schoolteams om alle leerlingen te informeren. Duaal leren mag geen systeem worden dat slechts voor enkelen gekend en toegankelijk is, waarbij een selecte groep leerlingen van het DBSO door de school aangesproken wordt om over te stappen naar dit nieuwe systeem.

Motivatie voor Duaal Leren en deeltijds onderwijs

Leerlingen die een duale opleiding kiezen of een overstap vanuit een niet-duale tegenhanger overwegen, doen dat voornamelijk om volgende redenen.

- De grote praktijkcomponent wordt gezien als een versterking van hun opleiding, met meer kansen tot een tewerkstelling bij de duale werkgever of bij uitbreiding ook bij andere werkgevers. Dat ze daarin meer verantwoordelijkheid krijgen en kunnen opnemen, motiveert scholieren ook.
“Je doet écht werk, je kan proeven van het echte leven.”
“Veel meer praktijkgericht opgeleid worden.”
“Dat je halftijds in een bedrijf werkt waar je interesse ligt.”
- De leervergoeding is ook een incentive die heel wat leerlingen het gevoel geeft “betaald naar school” te gaan. Hieronder meer over de rol van de leervergoeding.
- Maar ook de specifieke combinatie van leren op school en leren op de werkplek, wordt als een verfrissend systeem gezien voor velen. De eigenheid van het combineren van leren en werken spreekt sommigen sterk aan.
“Als het niet bestond, zaten velen van ons maar te bissen in het 5de middelbaar. We hadden veel moeilijkheden op school.”

Het valt op dat leerlingen in het huidige deeltijds onderwijs er vaak vanuit andere beweegredenen terecht kwamen. Hier ligt een complexere schoolloopbaan, moeilijke thuissituatie, een nieuwkomerstraject of een combinatie van verschillende factoren vaak mee aan de basis. Een grote groep van deze jongeren kan niet meteen terecht in een reguliere tewerkstelling binnen hun systeem van leren en werken, omdat zij onvoldoende arbeidsrijp of arbeidsbereid zijn, mede door hun omstandigheden. Ze komen dan in een persoonlijke ontwikkelingstraject, voortraject of brugtraject terecht.

De rol van de leervergoeding

Vele leerlingen spraken over het belang van de leervergoeding. Daarom gaan we in deze paragraaf wat specifiek in op wat jongeren hierover zeggen.

Huidige situatie

Wanneer je een opleiding volgt met minstens 20 uur per week leren op de werkplek, ontvang je een leervergoeding van maximaal €520 per maand.

In een opleiding met minder dan 20 uur per week leren op de werkplek, ontvang je geen leervergoeding.

Leerlingen die in een systeem van leren en werken zitten, vinden de leervergoeding erg belangrijk in dat verhaal. Voor sommigen is het de motivatie om met een deeltijdse of Duale opleiding te starten, voor sommigen een motivatie om het vol te houden (na hun leerplicht), voor anderen van belang als erkenning voor het werk en de inzet die zij leveren op de werkplek, voor nog anderen noodzakelijk voor hun levensonderhoud.

“Zonder de vergoeding, blijf ik gewoon in deze [voltijdse] opleiding, wil ik niet naar duaal leren.”

Over het bedrag van de leervergoeding zijn de meningen verdeeld. Een aantal leerlingen vindt dat het bedrag hoger moet liggen, want ervaren hun geleverde werk als volwaardig aan het werk van andere werknemers. Andere leerlingen vinden het een redelijk bedrag, omdat ze tenslotte nog in opleiding zijn.

“Wij doen hetzelfde werk, voor veel minder loon!”

“Wij zijn nog aan het leren, da’s niet vergelijkbaar met wie 10-15 jaar zijn vak doet. Maar minder moet het zeker ook niet worden!”

“Zelfs al zou ik er niks voor krijgen, vind ik dit beter dan voltijds beroepsonderwijs. Je kan beter meedraaien in een bedrijf dan wat je leert in praktijkturen op school. In het bedrijf leer je dingen die je op school nog niet gezien hebt.”

Ongeveer de helft van de bevroegde leerlingen in een deeltijdse of Duale opleiding vult zijn werkuren bij de duale werkgever aan met extra uren.

De leerling ervaart hier in de eerste plaats het voordeel van de extra inkomsten. Toch maken we ons hier zorgen over de mentale en fysieke belasting van deze jongeren, in volle groei, en andere welzijns- en veiligheidsaspecten die daaraan verbonden zijn. Bovendien gaat bijkomend werk vaak ten koste van de studie- en leertijd.

Daarenboven blijkt uit de bevraging dat niet alle leerlingen het gevoel hebben zonder negatieve consequenties nee te kunnen zeggen wanneer hun werkgever hen om het presteren van extra uren vraagt. Zij vrezen voor negatieve feedback en minder kansen op tewerkstelling bij die werkgever na het afronden van hun opleiding.

Wij pleiten voor een sterkere bescherming van jongeren in een stelsel van leren en werken tegen de druk van de werkgever om extra werkuren te presteren.

Niet-bindend advies van de klassenraad over arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid

Huidige situatie

In de omzendbrief van 13/3/2019¹ werd onderstaande informatie geconcretiseerd. “Elke leerling in een studierichting die in de toekomst gecategoriseerd wordt met de finaliteiten arbeidsmarktgericht of dubbel (dus na concordantie met de matrix van het secundair onderwijs) krijgt een niet-bindend advies over zijn arbeidsrijpheid en -bereidheid in het schooljaar voorafgaand aan een mogelijke instap in duaal leren. Dit advies is niet-bindend en kan dus niet gebruikt worden om leerlingen de toegang tot een duale opleiding te ontzeggen. Het kan best beschouwd worden als een element dat leerlingen kunnen meenemen in hun studiekeuze; daarom wordt het advies best tijdig aan de leerling bezorgd. Alleszins wordt het advies geformaliseerd via het oriënteringsattest A of B dat aan de leerling bij het einde van het schooljaar wordt toegekend.”

Wanneer we leerlingen vragen wie er best beslist over hun arbeidsrijpheid en -bereidheid, zien we dat de meeste leerlingen die taak vertrouwensvol toeschrijven aan hun leerkrachtenteam. Vrijwel alle bevroegde leerlingen willen daar graag zelf mee een activere rol in opnemen.

Dit pleit voor een transparante werkwijze en/of communicatie bij het bepalen van de arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid van jongeren. Maar ook voor het overwegen van elementen van zelf-evaluatie of co-assessment in het inschatten van beide voorwaarden voor Duaal Leren. Dit is voor alle leerlingen in arbeidsmarktgerichte studierichtingen en richtingen met dubbele finaliteit een zinvol onderdeel van hun onderwijsloopbaanbegeleiding.

¹ Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase (13/03/2019) (www.data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex)

Een aantal leerlingen wil tenslotte dat ook andere actoren, zoals hun ouders, het CLB of de werkgever, mee beslissen of ze al dan niet klaar zijn om (deels) te gaan leren op een werkplek.

Leerlingen die in het huidige systeem van leren en werken zitten, hebben soms (erg) negatieve ervaringen wanneer het leerkrachtenteam van een vorige school of studierichting gecontacteerd wordt voor het bepalen van hun arbeidsrijpheid en -bereidheid. Wanneer ze een moeilijke schoolcarrière lopen, geven ze aan:

“Daar is het net misgelopen!”

“We willen een eerlijke nieuwe kans”.

Jongeren appreciëren het wanneer de school hen vooraf contacteert en toestemming vraagt vooraleer informatie al of niet wordt doorgespeeld. Al hebben we zelf het gevoel dat dit geen volledige oplossing voor hun bezorgdheden biedt. Zelfs met toestemming, kan de informatie die van een school komt waar de leerling een uitsluiting kreeg, een nieuwe beloftevolle start bemoeilijken.

We vinden het een goede zaak dat het advies veralgemeend wordt voor alle leerlingen in een studierichting die arbeidsmarktgericht is of een dubbele finaliteit heeft. Ook is het positief dat het een advies niet bindend is.

Bij de volledige implementatie van Duaal Leren, pleiten we voor een verdere professionalisering van leerkrachten in het inschatten van arbeidsrijpheid en arbeidsbereidheid van jongeren. Ook de mogelijkheid tot een grondigere (her)screening van jongeren die een advies ‘onvoldoende’ arbeidsrijp of -bereid kregen, maar toch graag een duale opleiding volgen, is aangewezen.

De aanloophase (voorheen brugproject) en naadloos aansluitende flexibele trajecten (NAFT, voorheen persoonlijke ontwikkelingstrajecten)

We gaven reeds eerder aan dat een grote groep jongeren in het huidige deeltijds onderwijs daar terecht komt omwille van een specifieke voorgeschiedenis of door omstandigheden die hun schoolloopbaan bemoeilijken. Zij krijgen dan (al of niet in combinatie met hun lesdagen op de deeltijdse school) een ander traject aangeboden. In een persoonlijk ontwikkelingstraject krijgt men ondersteuning om persoonlijke problemen te verwerken. In het nieuwe decreet wordt dit een ‘naadloos aansluitend flexibel traject’. Wie in een voortraject terechtkomt leert daar algemene vaardigheden en attitudes die nodig zijn om te gaan werken. In een brugproject worden jongeren specifiekere vaardigheden en attitudes aangeleerd op een werkplek, als opstapje naar een reguliere tewerkstelling. Zij krijgen daar een vergoeding van 1€ per gepresteerde werkuur. Brugprojecten worden in het nieuwe systeem aanloophase genoemd.

Het feit dat in deze trajecten geen of quasi geen leervergoeding toegekend wordt, weegt soms mee door op de (de)motivatie of het gevoel van gebrek aan erkenning van hun inzet en competenties. Bovendien is voor sommige jongeren de leervergoeding een financiële noodzaak om te blijven studeren.

Jongeren vinden er anderzijds wel een thuis, rust die ze gemist hebben en ondersteuning en begeleiding die hen terug op de sporen helpt in hun persoonlijke leven en onderwijsloopbaan.

Wanneer we hen vragen wat zeker behouden moet blijven in de omschakeling naar aanloophase en NAFT, noemen ze:

- de kleine groepen
- met beperkt aantal leerkrachten of begeleiders per groep
- het luisterend oor en respect dat ze krijgen
- de goede begeleiding en ondersteuning door de leerkrachten en begeleiders
- de schoolregels die minder rigide zijn en vooral naar de essentie gaat
- een goede ontvangst die zorgt dat er meteen aansluiting bij de groep is
- zelf (mee) mogen kiezen voor bepaalde activiteiten

*“Er wordt geen respect afgedwongen, [maar] met elkaar omgegaan met respect”
 “Leerkrachten/ begeleiding die goed ondersteunen”*

Waar ze wel mogelijkheden tot verbetering zien is:

- betere materialen en infrastructuur
- meer variatie in de aangeboden activiteiten (koken, cursussen, vormingen, sport, uitstappen)

Omdat deze groep jongeren geen plaats zal krijgen in het Duaal Leren, vinden wij het ontzettend belangrijk dat er ook voldoende beschikbare plaatsen zijn in de aanloopfase en NAFT. Tenminste, zolang het voltijdse onderwijs er niet in slaagt om deze leerlingen volwaardig op te vangen.

Op de leerwerkplek

Een werkplek vinden

Een absolute voorwaarde voor de implementatie van duaal leren, is een voldoende divers en uitgebreid aanbod van leerwerkplekken. Als aan die voorwaarde niet voldaan is, ontstaan er al vanaf de instroom grote drempels in het systeem van duaal leren.

Situatie bij bevraging

Op het moment van de bevraging, beschikten wij over de volgende informatie vanuit de overheid: dat leerlingen zelf verantwoordelijk zijn voor het vinden van een werkplek, en daar 20 werkdagen per schooljaar voor hebben. Een periode die maximaal 1 keer verlengd kan worden met nogmaals 20 werkdagen.

Wanneer de periode overschreden wordt, moet de leerling de duale opleiding verlaten.

De bevragee leerlingen in een duaal traject, vertellen ons dat zij hun werkplek binnen de vooropgestelde 20 werkdagen kunnen vinden. Maar dat is vooral omdat zij en hun scholen reeds voor de start van de 20 werkdagen contacten leggen en de erkenningsprocedures trachten te doorlopen.

Scholen die inzetten op Duaal Leren, investeren in een netwerk van leerwerkplekken. Ze faciliteren het contact tussen potentiële leerlingen in een duaal traject en de potentiële leerwerkplekken.

De werkgever moet een erkenningsprocedure doorlopen vooraleer leerwerkplekken te mogen aanbieden. Scholieren stellen voor de erkenningsprocedure met potentiële werkplekken te doorlopen vooraleer de selectieperiode voor de leerlingen van start gaat.

Leerlingen vinden het fijn een meer actieve rol en verantwoordelijkheid te dragen in het zoeken naar die werkplek, toch komen ook enkele bekommernissen ter sprake.

- Leerlingen zijn bezorgd of het steeds haalbaar is een geschikte werkplek te vinden in de buurt van de school of woonplaats. De beperkte vervoersmogelijkheden van scholieren speelt daarbij een rol.
“In Brussel centrum zijn weinig schrijnwerkerijen. Het is te duur om daar een atelier te hebben.”
- Jongeren met migratieachtergrond zijn bang van discriminatie bij het aangenomen worden op een werkplek.
“Ze zullen ons niet serieus nemen”
“Als ze onze naam zien, moeten we misschien niet eens langskomen”.
Zij appreciëren het wanneer iemand van de school mee de contacten legt, om een serieuze kans te krijgen.
- Scholieren vrezen ook dat heel wat werkgevers niet bereid zijn om aan de slag te gaan met jongeren zonder ervaring in het vak.
“Een kleine zelfstandige wil misschien niemand zonder ervaring aannemen.”

Ook wanneer jongeren van leerwerkplek wisselen, zorgen zij dat zij voor het verlaten van de ene werkplek de zoektocht naar de volgende werkplek starten. Dit doen ze om de termijn van 20 dagen niet te overschrijden.

Leerlingen zijn wel bezorgd om op 20 dagen een nieuwe werkplek te vinden, wanneer het niet klikt op hun huidige werkplek.

“Soms zeggen werkgevers: ‘We bellen u terug!’. En dan duurt het nog 2 weken voor je daar iets van hoort.”

De inspanningen die scholen en scholieren leveren om de termijn van 20 werkdagen te halen, tonen aan dat het niet vanzelfsprekend is een werkplek te vinden in de vooropgestelde 20 werkdagen. Het lijkt ons goed om hier soepel mee om te gaan als toelatingsvoorwaarde voor een duaal traject.

Bovendien pleiten we voor een ‘reset’ van het aantal gespendeerde zoekdagen, wanneer men in de loop van het duale traject een nieuwe leerwerkplek zoekt. Wanneer telkens dezelfde ‘rugzak’ van 20 werkdagen aangeboord wordt, komt een groep leerlingen onvermijdelijk in de problemen.

Huidige situatie

In de omzendbrief van 13/3/2019² werd geconcretiseerd dat het vinden van een werkplek voor elke leerling “een gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokkenen” is, met name de leerling, de trajectbegeleider, maar ook de sectoren en Syntra Vlaanderen worden genoemd.

Ook adviseert men scholen en leerlingen om een werkplek te vinden voor de start van het schooljaar.

De termijn van 20 werkdagen, met de mogelijkheid tot verlening met 20 werkdagen (40 werkdagen in het buitengewoon onderwijs), blijft behouden. Bij overschrijden van de termijn, dient de leerling de duale opleiding te verlaten.

Het valt ons op dat desondanks dat het tijdig vinden van een geschikte leerwerkplek als een gedeelde verantwoordelijke omschreven wordt, de negatieve consequenties bij het niet tijdig vinden van een leerwerkplek vooral voor de leerling erg groot zijn. Wanneer de vraag en het aanbod van leerwerkplekken niet in verhouding is, kan dat ten koste gaan van de meest kwetsbare leerlingen. Het risico bestaat dat werkgevers de sterkste of meest geschikte profielen selecteren,

² Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase (13/03/2019) (www.data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex)

wanneer er meer vraag dan aanbod is. Om gelijke onderwijskansen te garanderen, is daarvoor een corrigerend mechanisme nodig.

Vakantieregeling

Situatie bij bevraging

Bij de bevraging werd gewerkt met de informatie dat leerlingen vanaf 1/9/2019 recht krijgen op alle schoolvakanties en daarvoor eventueel opgebouwd betaald verlof inzetten, aangevuld met onbetaald verlof. Zij krijgen de kans om in deze periodes vakantiewerk te doen, tegen een volwaardig studentenloon, zij het niet bij de duale werkgever.

Leerlingen zijn over het algemeen positief dat zij recht krijgen op schoolvakanties. Door het verplicht inzetten van betaald en onbetaald verlof, hebben zij geen verlofmogelijkheden buiten de schoolvakanties. Een aantal scholieren pleit voor flexibiliteit hierin, zodat bijvoorbeeld ook enkele verlofdagen kunnen ingezet worden buiten de schoolvakanties.

In bepaalde sectoren zijn leerlingen bezorgd dat schoolvakanties samenvallen met piekperiodes - zoals de feestdagen voor kappers en in de horeca - en duaal werk in die periodes niet mogelijk is. Enerzijds uiten zij een betrokkenheid en goesting om in die periodes ook mee volwaardig betrokken te worden op de werkplek en te kunnen leren. Anderzijds vrezen zij ook dat de verwachtingen (druk) vanuit de werkplek hoog zal zijn om alsnog mee te werken in deze periodes.

Het is onduidelijk welke gevolgen dit kan hebben op het al of niet vinden van leerwerkplekken en/of zwartwerk.

Opmerking: Intussen is er meer duidelijkheid hierover geschept in de omzendbrief van 13/3/2019. Zie hieronder. Bemerkingen daarbij worden eronder gegeven.

Leerlingen hebben unaniem graag de mogelijkheid om vakantiewerk te doen bij hun duale werkgever. Ze hebben begrip voor de bekommernis van het afbakenen van leren op de werkplek en werken op de werkplek, maar bieden als tegenargument dat op een gewone vakantiejob evenmin een duidelijk kader is om hen daarin te ondersteunen.

Zij willen eventueel vakantiewerk graag bij hun duale werkgever doen, om zo de kennis van het bedrijf uit te breiden en verdere ervaring op te bouwen en uit te diepen, met het financiële voordeel van een studentenloon. Wij zien in elk geval mogelijkheden om de generieke competenties verder te ontwikkelen tijdens vakantiewerk bij de duale werkgever.

*“Waarom zou ik ergens anders werken, als er een bedrijf is waar ik goed mee kan omgaan?”
“Bij uw eigen baas [vakantiewerk kunnen doen] zou beter zijn.”*

Huidige situatie

In de omzendbrief van 13/3/2019³ werd het volgende geconcretiseerd:

“In duaal leren wordt de schoolvakantieregeling gevolgd. Op dit principe zijn een aantal afwijkingen mogelijk:

1. In samenspraak tussen leerling, onderneming en school kan men afspreken dat de leerling tijdens een schoolvakantie naar de werkplek gaat. Deze afwijking is enkel mogelijk wanneer er zich daadwerkelijk leeropportunities voordoen. Het opvangen van een afwezige collega in een vakantieperiode, het bijspringen in een drukke periode, etc. waarbij er geen aanwijsbare leeropportunities is, kan niet. Als er een leeropportunities is en de

³ Omzendbrief duaal leren en de aanloopfase (13/03/2019) (www.data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex)

leerling gaat in de schoolvakantie naar de werkplek, wordt dit opgenomen in de overeenkomst en het schoolreglement. De leerling mag het aantal dagen dat er gewerkt wordt in een schoolvakantie compenseren binnen hetzelfde schooljaar op dagen waarop hij normaal gezien naar de werkplek zou gaan;

2. Waar de eerste afwijking betrekking heeft op een individuele afspraak tussen leerling, onderneming en aanbieder, kan ook op het niveau van een opleiding worden afgesproken dat de leerling een aantal dagen in een schoolvakantie naar de werkplek gaat ten gevolge van een leeropportunity; in deze situatie geldt de afwijking voor alle leerlingen die de opleiding volgen. Men kan hierbij denken aan een seizoensgebonden leeropportunity, zoals een specifieke oogst in de zomer in de tuinbouwsector. Ook in deze situatie heeft de leerling recht op compensatie van deze dagen binnen hetzelfde schooljaar op dagen waarop hij normaal gezien naar de werkplek zou gaan. Deze afwijking wordt op het niveau van het sectoraal partnerschap vastgelegd per studierichting, waarna de Vlaamse Regering deze bekrachtigt;

3. Op niveau van de opleiding kunnen onderwijsverstrekkers (koepels en netten) in consensus met sectorale partners (en na validering door het Vlaams Partnerschap en de Vlaamse Regering) ervoor kiezen om voor derdegraadsopleidingen (of opleidingen van de kwalificatie- en integratiefase voor BuSO OV3) het aantal weken vakantie op jaarbasis terug te brengen van 15 naar 12 weken. Dit is evenwel enkel mogelijk bij een overeenkomst alternerende opleiding, niet bij een stageovereenkomst alternerende opleiding. Er dienen echter twee bemerkingen te worden geplaatst bij bovenstaande regeling, gekoppeld aan de verschillende mogelijke overeenkomsten (zie 7.3 Afsluiten Overeenkomst). Ten eerste is bovenstaande regeling niet noodzakelijk van toepassing op deeltijdse arbeidsovereenkomsten die worden afgesloten in het kader van duaal leren. Vakantieregelingen dienen daar te worden afgesproken tussen de verschillende betrokken partijen. Ten tweede is het bij de overeenkomst alternerende opleiding zo dat de leerling betaalde vakantie opbouwt. Als een leerling zo betaalde vakantie opbouwt, kan hij deze niet additioneel aan de schoolvakantieweken opnemen, maar moeten deze binnen die schoolvakanties opgenomen worden. Zo heeft hij dan een aantal betaalde vakantiedagen tijdens de schoolvakantieweken.”

Deze informatie hebben we niet kunnen afoetsen bij leerlingen, omdat ze nog niet beschikbaar was tijdens de bevraging. In de lijn van de gesprekken die we over dit thema met hen voerden, vinden we het positief dat leerlingen recht blijven hebben op een equivalent van de schoolvakanties. We zijn daarom wel bezorgd om de mogelijkheid van het terugvoeren van het aantal vakantieweken van 15 naar 12 weken op jaarbasis.

We zijn ook positief over de mogelijkheid om flexibel om te gaan met de timing van deze vakantieperiodes. Toch blijft de bekommernis hieromtrent in welke mate de betrokken leerlingen inspraak hebben in het verleggen van de vakantieperiodes. Enerzijds is er de eventuele druk van de duale werkgever of sector om aanwezig te zijn tijdens piekperiodes in de sector. Anderzijds is ook het persoonlijke leven en gezinsleven van deze jongeren relevant om te overwegen. Er moet voldoende respect zijn voor de gezinsplanning tijdens schoolvakantieperiodes. Die valt onmogelijk op sectoraal niveau of op opleidingsniveau Vlaanderenbreed in voldoende onderling overleg te bepalen.

We pleiten voor voldoende bescherming, transparantie, samenspraak (ook met de ouders of voogden) en flexibiliteit in het afwijken van de schoolvakantieperiodes.

Begeleiding door de mentor (werkplek)

Leerlingen hechten een groot belang aan hun mentor. We vinden een opleiding voor mentoren dan ook de basis voor een leerlinggericht systeem van Duaal Leren. Bij de bevraging gaven leerlingen aan voornamelijk positieve ervaringen te hebben met de mentor.

Wanneer we leerlingen vragen wat ze belangrijk vinden dat de mentor voor hen doet, komen verschillende soorten antwoorden naar boven.

Een goede band met de mentor vinden vrijwel alle leerlingen erg belangrijk. Zo willen leerlingen bijvoorbeeld dat hun mentor geduld heeft en tijd maakt voor hen, en dat de mentor hen respectvol en eerlijk behandelt.

“Een mentor moet ons behandelen als een collega, niet als een leerling.” “...alsof hij een voltijdse werknemer is.”

“Met jongeren kunnen omgaan.”

“De sfeer goed houden op de werkvloer, maar dat geldt voor iedereen.”

“Een goeie band hebben met je baas.”

Daarnaast vragen leerlingen ook om voldoende autonomie in het leerproces. Ze willen verantwoordelijkheid krijgen op de leerwerkplek.

“Dat ze je ook eens vragen wat jij wilt bijleren van hen.”

“Geen hiërarchie.”

[Een goede mentor moet] “genoeg verantwoordelijkheid geven aan ons.”

Scholieren verwachten ook een aantal pedagogische vaardigheden van hun mentor, zoals dat een mentor de zaken goed uitlegt, en dat hij goede feedback geeft gedurende hun leerproces. Leerlingen willen ook dat mentoren een degelijke vakkennis bezitten.

“Dat ze u op een fatsoenlijke manier kunnen zeggen als je iets niet goed doet.”

“Je kan van een goede mentor ook leren hoe je een zaak kan leiden.”

“Ze moeten ook zeggen wat je goed doet, niet alleen wat slecht loopt.”

Leerlingen vragen ook aandacht voor extra (leer)zorgen, waar nodig. De helft van de leerlingen vraagt dat een mentor zich inleeft in hun persoonlijke situatie. En een derde van de leerlingen geeft aan dat het een hulp is als de mentor steeds aanwezig is op de leerwerkplek wanneer zij daar aan het werk zijn. Maar ook meer specifieke ondersteuningsbehoeften kwamen naar boven:

“Dat ze tijd geven aan een persoon met trager begrip.”

“Dat ze je thuis ophalen en thuis brengen voor en na het werk.”

“Dat hij/zij ons begrijpt, want niet elke baas doet dat.”

Een aantal jongeren vraagt ook expliciet dat de mentor hun werkomstandigheden mee bewaakt.

Een werkgever duaal leren moet “een veilige werkomgeving bieden”.

Een mentor moet “uw uren in de gaten houden. Zorgen dat de leerling voldoende leert op de werkplaats, en dat er niet geprofitteerd wordt.”

Leerlingen appreciëren dat een mentor hen op een niet-schoolse manier begeleidt in hun leerproces. Zij vragen niet naar veel schoolse of didactische vaardigheden bij de mentor en zijn in de regel tevreden over de manier waarop zij op de leerwerkplek begeleid worden. Door het minder voorstructureren van de leerweg en van elke leeractiviteit, ervaren de jongeren mogelijk meer autonomie en uitdaging op de leerwerkplek, wat hun leermotivatie ten goede komt.

We pleiten er daarom voor om in een mentorenopleiding duidelijke basiselementen mee te geven, maar tegelijkertijd niet te overpedagogiseren en voldoende ruimte te geven aan een niet-schoolse begeleidingsaanpak op de leerwerkplek.

We vragen in elk geval om duidelijke minimumcriteria voor mentoren, die flexibel en gedifferentieerd in een opleiding aan het ontwikkelen van de vereiste vaardigheden kunnen werken.

Scholieren zijn erg positief over het betrekken van de mentor in de evaluatie van hun functioneren en leerproces.

“We zijn meer op de werkvloer dan op school.”

Ze zien het als een validering van het praktische gedeelte van hun opleiding. Leerlingen zijn echter niet zeker of de mentor daar ook tijd voor kan maken. Sommigen schatten in van wel, anderen dan weer van niet.

Huidige situatie

In de loop van de bevestigingen werd duidelijk dat de mentor optioneel zou kunnen deelnemen aan de klassenraad van de leerling. In de omzendbrief van 13/3/2019 werd dit geconcretiseerd tot:

“Aangezien de leerling een substantieel deel van zijn tijd op een werkplek leert, is het van belang om ook de evaluatie van de mentor over het deel op de werkplek mee te nemen. Om dit te waarborgen, is de mentor een stemgerechtigd lid van elke klassenraad, met uitzondering van de toelatingsklassenraad.”

Leerlingen hebben er vertrouwen in dat de mentor die rol goed zal opnemen, al vinden ze het belangrijk om te bewaken dat dat objectief gebeurt, ook wanneer subjectiviteit in hun voordeel zou spelen.

“Als je bevriend geraakt met je mentor, moet die dat ook nog serieus blijven doen.”

In deze beslissing wordt de mentor, naast de leerkrachten én de leerling, een belangrijke actor in de klassenraad en evaluatie. Wij pleiten dan ook voor het maximaal realiseren van het stemrecht van de mentor op de klassenraad. We hopen dat scholen flexibel omgaan met de planning van hun klassenraden en afspraken met mentoren maken zodat ook de feitelijke aanwezigheid maximaal mogelijk wordt.

We hopen dat het aandeel en de rol van de mentor in de evaluatie een brede invulling kan krijgen, die verder reikt dan de klassenraden, gezien het belang dat jongeren aan die invalshoek hechten.

Op school

Aanbod in de 2de graad

Huidige situatie

Op het moment van de bevestiging was er nog geen duidelijkheid over het al of niet inrichten van een aanbod duaal leren in de 2de graad. In de loop van de bevestiging kregen we informatie vanuit het Departement Onderwijs dat er een beperkt aantal opleidingen zou worden voorgedragen om in de 2de graad in te richten.

Redenen voor een aanbod Duaal Leren in de 2de graad

De overgrote meerderheid van de jongeren in het huidige deeltijds onderwijs maakte de overstap naar het deeltijds onderwijs voor het succesvol beëindigen van de 2de graad in het voltijds onderwijs.

Op de vraag wat zou gebeurd zijn als zij die overstap toen niet hadden kunnen maken, wordt wisselend geantwoord. Een aantal jongeren geeft duidelijk aan dat zij “de weg kwijt” zouden geraakt zijn.

“Ik zou echt verdwaald zijn. Het slechte pad, niet meer naar school gaan, ...”

“Dan was ik er mentaal helemaal onderdoor gegaan.”

“Dan was ik op mijn 18de gestopt met school, zonder diploma.”

“Dan bleef ik school skippen, tot de leerplicht andere opties gaf.”

Anderen zeggen dan wel “volgehouden” te hebben in het voltijds onderwijs, met het idee dat dat hen meer vruchten zou afgeworpen hebben.

“Dan had ik nu tenminste mijn diploma van de 2de graad al!”

Leerlingen vinden dan ook dat de kans om in de 2de graad naar een stelsel van leren en werken over te stappen er moet zijn, voor leerlingen die voldoende maturiteit zijn en door omstandigheden in de 2de graad naar duaal leren willen.

Redenen tegen een (groot) aanbod Duaal Leren in de 2de graad

Toch zijn leerlingen niet volmondig positief over het overstappen naar deeltijds of duaal leren in de 2de graad. Velen hebben negatieve gevolgen voor hun schoolcarrière ervaren door het vroeg uitstappen uit het voltijdse onderwijs. Een goede terugstroomoptie naar niet-duaal onderwijs, zonder het oplopen van schoolse vertraging kan hier een antwoord op bieden. De uitgebreide registratie van behaalde doelen in het duale leren, biedt in elk geval de mogelijkheid om bij het terugstromen naar niet-duaal onderwijs leerlingen de kans te bieden in te stappen op het niveau dat past bij hun ontwikkeling, in plaats van standaard terug te vloeien naar het eerste leerjaar van de betreffende graad.

Het is dan echter eveneens noodzakelijk dat het niet-duale onderwijs ook werkt met een transparante registratie van behaalde doelen, en dat flexibele leertrajecten ingericht worden. Ook op dit vlak moet de brug vanuit het niet-duale onderwijs geslagen worden, om leerlingen met feitelijke studievoortgang niet tot schoolse vertraging te dwingen.

Een andere reden waarom scholieren een voorkeur hebben om pas vanaf de 3de graad Duaal Leren in te richten, is het geloof in het belang van de schoolse bagage en levenservaring die in de 2de graad opgedaan wordt. Zij geloven dat die belangrijk is om goed mee te draaien in een stelsel van leren en werken. Ook voor de vaktechnische kennis is de basis in de 2de graad vaak belangrijk om voldoende te kunnen meedraaien en leren op de werkplek.

Het is nog niet duidelijk of het huidige deeltijds beroepsonderwijs zal afgebouwd worden, na de implementatie van Duaal Leren. Indien dat het geval wordt, zal deeltijds onderwijs verdwijnen. Het grondwettelijke recht op deeltijdse leerplicht zal dan de facto niet meer uit te voeren zijn.

Begeleiding vanuit de school

Begeleiding op school

Leerlingen vragen om goede begeleiding in hun tijd op school. Een vraag die door elke leerling onderschreven wordt, ook buiten de scope van dit inspraaktraject.

De bevroegde jongeren concretiseren dit in een voorkeur voor kleine klasgroepen, waarbij de school de situatie van elke leerling goed kent en erop kan inspelen. Leerlingen vragen dat tijd voor hen gemaakt wordt, dat naar hen geluisterd wordt als persoon en in hun verhaal. Dat er een goede leerlingbegeleiding is, niet enkel door de leerlingbegeleider, maar door elke leerkracht.

“Op een voltijdse school kan je je verhaal 1 keer vertellen, nadien gaat het gewoon verder zoals het was. Dat is ook begrijpelijk, er is maar 1 of 2 leerlingbegeleiders voor een hele school. En de leerkrachten moeten verder met hun inhouden.”

“Dat ze ons erbij willen houden, ons niet willen verliezen.”

“Dat ze tijd willen maken om onze interesses te laten leren kennen. En samen op zoek gaan naar een goede match met een studierichting en werkplek.”

“Dat je geen nummer bent.”

“Bij moeilijk gedrag, vragen ze je hier wat er scheelt en geven ze ruimte. In een gewone school word je gewoon meteen buiten gezet.”

Leerlingen in het huidige deeltijds onderwijs pleiten uitdrukkelijk voor het behouden van de positieve sfeer in de klasgroepen in het deeltijdse onderwijs. Dit is voor hen bijzonder betekenisvol.

“Iedereen is met elkaar bevriend.”

“Er is een hechtere band met school en leerkrachten.”

“Ook na het verlaten van de school word je nog door hen geholpen.”

Om die betere begeleiding en binding met de school te blijven realiseren suggereren scholieren om slechts enkele leerkrachten per klasgroep te hebben, zodat zij hun leerlingen goed kennen en kunnen begeleiden.

Er is ook een grote appreciatie voor “betere schoolregels” in deeltijdse scholen.

“Er is hier meer respect voor ons.”

“Ze behandelen ons als volwassen mensen.”

We zijn er ons van bewust dat bovenstaande elementen gekleurd zijn door een vaak moeilijk schoolparcours, of persoonlijke bagage die leerlingen soms met zich meedragen. We beseffen ook dat heel wat voltijdse scholen wél in staat zijn een mooie verbinding met hun leerlingen te leggen en passende schoolregels vorm te geven. Toch pleiten we voor blijvende aandacht voor deze elementen. In sommige scholen kunnen hieromtrent nog heel wat stappen ter verbetering gezet worden, maar ook bij een vernieuwingsproces – zoals het invoeren van Duaal Leren – geeft men er best extra aandacht aan.

Begeleiding op de werkplek

Scholieren geven aan dat een regelmatig bezoek van de school aan de werkplek nodig is. De gewenste regelmaat van deze bezoeken ligt tussen de 1 keer per maand en 1 keer per trimester. Leerlingen met extra leernoden, waaronder leerlingen uit het BuSO, verkiezen zelfs 1 keer per week een bezoek op de werkplek te krijgen.

Zelfs als deze frequentie niet haalbaar is, pleiten we voor het voorzien van voldoende middelen voor het structureel inbouwen van bezoeken aan de werkplek binnen het takenpakket van het betrokken schoolteam.

De gesprekken die gevoerd worden bij een bezoek op de werkplek, worden erg verschillend naar waarde ingeschat door de leerlingen.

We sturen aan op verdere reflectie en professionalisering om deze gesprekken zo zinvol mogelijk in te vullen voor alle partijen.

Ook vanuit de school verwachten leerlingen goede feedback te ontvangen over de vorderingen in hun leerproces. Bepaalde methodieken zoals driehoeksgesprekken tussen school, mentor en leerling bieden hier een haalbare en effectieve oplossing. Bovendien bevordert dit ook de betrokkenheid en het eigenaarschap van leerlingen over hun leervorderingen.

Leerlingen vinden het belangrijk dat er steeds iemand op school bereikbaar is, wanneer zij op de werkplek aan het leren zijn. Wanneer er zich eventuele problemen zouden voordoen, willen zij die meteen bespreken.

Huidige situatie

We merken dat de beslissingen in de omzendbrief van 13/3/2019 in het verlengde liggen van wat de leerlingen aangeven belangrijk te vinden.

“De begeleiding van de leerling veronderstelt ook dat de jongere tijdens de periodes dat hij/zij de werkplekcomponent effectief invult, een vertegenwoordiger van de school moet kunnen bereiken (zelfs indien dit in een vakantieperiode of weekend valt).”

Afstemming van de begeleiding door de school en werkplek

Leerlingen ervaren het niet als noodzakelijk dat de informatie en feedback die de school geeft, volledig overeenstemt met de feedback die ze op de werkplek ontvangen. Ze waarderen de complementariteit van verschillende stemmen en invalshoeken. De stijl waarin de boodschappen gebracht worden, mag ook sterk van elkaar verschillen.

Leerlingen hebben het wel moeilijk wanneer de informatie inhoudelijk tegenstrijdig is. We vinden het belangrijk dat de leerkracht en mentor voldoende met elkaar in dialoog gaan om eventueel tegenstrijdige feedback uit te praten. In geval van tegenstrijdige feedback, mag de leerling er niet alleen voor staan om dit betekenis te geven en te verwerken in zijn leerproces.

Afstemming van de trajecten

In scholen waar men aan leerlingen in een duaal traject in een aparte klasgroep lesgeeft, zijn de leerlingen het meest tevreden over de afstemming tussen het leren op de werkplek en het leren op school.

In heel wat scholen zijn de leerlingaantallen voor Duaal Leren echter zo klein, dat deze leerlingen voor hun lessen op school aansluiten bij een klasgroep van een niet-duale variant van de studierichting. Scholieren ervaren dan een minder goede afstemming. Beroepsgerichte lessen overlappen bijvoorbeeld vaak met inhouden en vaardigheden die op de werkplek verworven worden. Dit werkt demotiverend.

Leerlingen in een duaal traject zijn over het algemeen tevreden over het tempo van het traject. Enkele leerlingen, met veel voorkennis, vinden de vorming op school soms te traag gaan in vergelijking met het leerproces dat zij op de werkplek lopen.

Een leerling in een duaal traject met slechts 1 dag op de schoolbanken, geeft dan weer aan dat het soms te snel gaat en ze meer oefentijd nodig heeft op school, ook om de leerinzichten verder te verwerken.

“Wat ik op school doe, kan ik niet oefenen op de werkplek en omgekeerd. Het gaat te snel, ik wil meer oefenen op school.”

Leerlingen vinden het eensluidend wenselijk indien de wisselwerking tussen het leren op school en het leren op de werkplek, afgestemd kan worden op hun eigen leertempo en beginsituatie.

Beide bovenstaande invalshoeken pleiten ervoor om ook in duale trajecten voldoende differentiatie en maatwerk in te bouwen. Differentiatie in het tempo van het traject is daarin belangrijk, afgestemd op de voorkennis en leervaardigheden van de leerling. En differentiatie in de inhoud die de school aanbiedt, afgestemd op het leertraject dat de leerling op de werkplek doorloopt.

Flexibiliteit in de invulling van de trajecten biedt hier nog heel wat mogelijkheden.

Participatie in het schoolleven en op de werkplek

De Vlaamse Scholierenkoepel is in het bijzonder geïnteresseerd in de mate van inspraak en betrokkenheid die leerlingen ervaren, in dit geval specifiek voor leerlingen in duale trajecten. De mate waarin leerlingen erbij horen en zich veilig voelen, is een belangrijke voorwaarde om goed te kunnen leren, zowel op school als op de werkplek.

Betrokkenheid op school

Uit de gesprekken blijkt dat scholieren in een duaal traject in een voltijdse school zich goed voelen in de klasgroep waar ze bij aansluiten. Ze voelen zich een deel van de klas. Ook de niet-duale leerlingen beschouwen hun klasgenoten in een duaal traject als evenwaardig deel van de klasgroep.

We merken wel dat het groepsgevoel het sterkst is wanneer iedereen in de klasgroep in het duale of deeltijdse traject zit.

Leerlingen in een duaal traject in een school met voornamelijk een niet-duaal aanbod, geven aan dat ze soms over het hoofd gezien worden in de jaarplanning en schoolorganisatie.

“Ze hebben in de school te weinig weet van duaal leren. Wanneer andere leerlingen op stage zijn, of op CLB-bezoek, dan worden wij vaak over het hoofd gezien.”

Leerlingen in een duaal traject willen graag ook evenwaardige schooluitstappen aan die van hun klasgenoten. Het contrast tussen de uitstap die zij krijgen in vergelijking met (o.a. meerdaagse) uitstappen van niet-duale leerlingen is vaak groot en dat frustrereert hen.

“We krijgen stomme uitstappen, we willen mee met de leuke uitstappen!”

Inspraak op school

Wat betreft de mate van inspraak van leerlingen, hebben leerlingen in duale trajecten het gevoel evenveel inspraak te hebben op school als voltijdse leerlingen. Helaas wil dit niet zonder meer zeggen dat de inspraak voor leerlingen op school goed zit. Meerdere (klas)groepen leerlingen gaven aan:

“We hebben hier even weinig te zeggen als alle andere leerlingen.”

Andere leerlingen zijn meer gematigd in hun beleving van de inspraak die ze op school hebben.

We besluiten dat er nog heel wat werk is aan het geven van inspraak aan leerlingen op school. In het samenstellen van de jaarkalender, vragen we voltijdse scholen ook bijzondere aandacht te besteden aan leerlingen in een duaal traject.

Leerlingen van Syntra's, CLW's en CDO's geven aan meer betrokkenheid en inspraak te ervaren, dan in hun vorige voltijdse scholen. We benadrukken het belang om deze cultuur van participatie te behouden, ook bij de omschakeling naar het systeem van Duaal Leren.

Betrokkenheid en inspraak op de werkplek

Leerlingen in duale trajecten geven in de regel aan zich erg goed op de werkplek te voelen. Ze voelen zich opgenomen in het teamgebeuren, net zoals een andere werknemer. Ze maken deel uit van de formele en informele momenten op het werk, en hebben het gevoel hun mening over de werking te kunnen geven, net zoals hun collega's op het werk.

Een enkele leerling geeft aan dat ze zich op een vorige werkplek "een hulpje" voelde, en niet behandeld werd als een collega.

Bijlagen

Richtingen, opleidingen, doelgroepen

- Verkoop 3de graad DBSO
- Lassen 3de graad DBSO
- Keuken 3de graad DBSO
- Lassen-constructie 2de en 3de graad DBSO
- Ruwbouw 3de graad DBSO en Duaal
- Horeca BuSO
- Fastfood-medewerker BuSO Duaal
- Voortraject
- Brugtraject
- Persoonlijk ontwikkelingstraject
- Kapper-stylist – 3de graad leertijd
- Stylist – 3de graad leertijd
- Kok DBSO
- Haarzorg DBSO
- PC-techniker DBSO
- Administratief medewerker DBSO
- Grootkeuken Duaal
- Bakkerij Duaal
- Beroepsbakkerij 3de graad voltijds BSO
- Houtbewerking voltijds BSO
- Stuur- en beveiligingstechnieken Se-n-Se voltijds TSO en Duaal
- Elektriciteit 6de jaar voltijds BSO en Duaal

Scholen

De bevragingen vonden plaats bij volgende scholen en organisaties:

- Vrij Technisch Instituut Brugge
- Campus De Vesten Balen
- De Leerexpert Antwerpen
- Groep Intro Sint-Truiden
- Groep Intro Genk
- Syntra Limburg
- Centrum voor Deeltijds Onderwijs Newton Sint Niklaas
- Hotelschool Hasselt
- Technisch Instituut Sint-Jozef Bilzen
- Spectrumschool Deurne
- Centrum Leren en Werken Don Bosco Sint-Pieters-Woluwe

Oprechte dank voor hun openheid, medewerking en tijd.